

УДК 657

М. В. Болдуєв,

д. держ. упр., професор, НУ "Запорізька політехніка"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8889-6555>

О. В. Болдуєва,

д. е. н., доцент, Запорізький національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5267-1816>

О. В. Артюх,

д. е. н., професор, Одеський національний економічний університет,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8845-8002>

О. Г. Лищенко,

к. е. н., доцент, НУ "Запорізька політехніка"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9211-9567>

К. С. Бреян,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

Національний університет "Запорізька політехніка"

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-9938-1970>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.9.144

ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ Й АУДИТУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ: ЦИФРОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ

М. Bolduiev,

Doctor of Public Administration, Professor, National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

О. Bolduieva,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Zaporizhzhia National University

О. Artyukh,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Odesa National University of Economics,

О. Lyshchenko,

PhD in Economics, Associate Professor, National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

К. Breian,

Applicant for the second (master's) level of higher education, National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

TRANSFORMATION OF ACCOUNTING AND AUDITING IN THE CONTEXT OF INFORMATION SYSTEMS DEVELOPMENT: DIGITAL TRENDS AND REQUIREMENTS FOR PROFESSIONAL COMPETENCIES OF SPECIALISTS

У статті досліджено трансформацію бухгалтерського обліку й аудиту в умовах розвитку інформаційних систем і технологій. Узагальнено сучасні наукові підходи до осмислення змін у сфері обліково-аудиторської діяльності під впливом цифровізації, автоматизації, аналітичних платформ і технологій штучного інтелекту. Обґрунтовано, що цифрові зміни впливають не лише на технічний інструментарій, а й на функціональне призначення бухгалтерського обліку й аудиту в системі управління підприємством. Окрему увагу приділено ролі міжнародних професійних організацій у формуванні стратегічних орієнтирів розвитку професії та компетентнісних вимог до фахівців у глобальному цифровому середовищі.

Встановлено, що цифрова трансформація зумовлює формування нового професійного профілю фахівця, який поєднує фундаментальні знання у сфері обліку й аудиту з цифровими, аналітичними, комунікаційними та управлінськими компетентностями. Зроблено висновок про посилення ролі інформаційних систем і технологій у професійній діяльності та необхідність оновлення підходів до підготовки фахівців відповідно до вимог цифрової економіки.

The article examines the transformation of accounting and auditing in the context of the development of information systems and technologies, driven by the digitalization of the business environment, the widespread adoption of automated solutions, analytical platforms, artificial intelligence technologies, and the increasing role of data in enterprise management systems. The study generalizes contemporary scientific approaches to understanding the evolution of accounting and auditing activities under the influence of socio-economic and technological factors, and identifies key digital trends that are reshaping the content of professional activities in the field of accounting and auditing. It is substantiated that modern transformation processes are associated not only with the improvement of technical tools, but also with changes in the functional role of accounting and auditing within management systems, where they increasingly serve as an information and analytical basis for decision-making, control, and performance evaluation. Particular attention is paid to the role of international professional organizations in shaping strategic directions for the development of the profession and competency requirements for specialists in the global digital environment.

The study demonstrates that the digital transformation of accounting and auditing leads to the formation of a new professional profile, combining fundamental knowledge in accounting, auditing, taxation, control, and professional ethics with digital, analytical, communication, and managerial competencies. It is proven that effective professional activity in modern conditions requires proficiency in working with information systems, large datasets, analytical tools, and integrated digital solutions that enhance the quality of accounting and auditing procedures. The findings indicate a gradual shift from predominantly technical functions to analytical, advisory, and strategically oriented roles. The practical significance of the results lies in their applicability for improving educational programs, updating approaches to professional training, and advancing further research on the impact of digital technologies, artificial intelligence, and data analytics on accounting and auditing.

Ключові слова: бухгалтерський облік, аудит, цифрова трансформація, інформаційні системи, інформаційні технології, професійні компетентності, штучний інтелект, аналітика даних, автоматизація, цифровий аудит.

Key words: accounting, auditing, digital transformation, information systems, information technologies, professional competencies, artificial intelligence, data analytics, automation, digital auditing.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний розвиток економіки відбувається в умовах активної цифровізації бізнес-середовища, широкого впровадження інформаційних систем і технологій у господарську діяльність, а також посилення ролі даних у процесах управління підприємством. За таких умов бухгалтерський облік і аудит зазнають суттєвих трансформацій, пов'язаних із переходом від традиційних підходів до обробки та перевірки інформації до використання автоматизованих, інтегрованих і аналітично орієнтованих цифрових рішень.

Зазначені зміни актуалізують необхідність теоретичного осмислення трансформації бухгалтерського обліку й аудиту під впливом соціально-економічних і технологічних чинників. Йдеться не лише про вдосконалення інструмен-

тарію професійної діяльності, а й про зміну функціонального призначення обліку й аудиту в системі управління, де вони дедалі більше набувають значення інформаційно-аналітичної основи для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, контролю та оцінювання результативності діяльності.

Поширення цифрових платформ, аналітичних систем, технологій штучного інтелекту та інтегрованих інформаційних рішень зумовлює формування нових вимог до професійних компетентностей фахівців у сфері бухгалтерського обліку й аудиту. У цьому контексті дослідження цифрових тенденцій трансформації обліково-аудиторської діяльності є важливим як для розвитку наукових підходів до осмислення еволюції професії, так і для вдосконалення освітніх програм, змісту підготовки фахівців та практики застосування інформаційних систем і технологій у сфері обліку й аудиту.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Сучасні наукові дослідження засвідчують зростання уваги до трансформації бухгалтерського обліку й аудиту під впливом цифрових технологій і розвитку інформаційних систем. Значна частина праць присвячена застосуванню штучного інтелекту, автоматизованих рішень, аналітики даних і цифрових платформ у сфері обліку, аудиту, звітності та управління. Зокрема, у працях українських учених Ю. Головачак, С. Короля, Ю. Костенко, Н. Правдюк, Г. Ляхович, У. Пелех, Т. Розіт розглядаються питання цифровізації облікових процесів і трансформації професійної діяльності у сфері обліку й аудиту.

У дослідженнях зарубіжних авторів M. Alles, M. Vasarhelyi, D. Appelbaum, T. Davenport увагу зосереджено на розвитку аналітики даних, використанні великих даних, штучного інтелекту та безперервного аудиту. Праці M. Granlund, T. Malmi, M. Rompeu присвячені трансформації інформаційних систем бухгалтерського обліку, розвитку ERP-рішень та їх впливу на управлінський облік і контрольні процедури. Важливе значення мають також аналітичні матеріали ACCA, IFAC, Deloitte, Gartner, PwC, McKinsey, у яких акцентовано увагу на цифровій трансформації професійної сфери та зміні ролі фахівців у сфері обліку й аудиту.

Водночас фундаментальні праці А. Пачолі, А. Літлтона, Ю. Ідзірі формують теоретичне підґрунтя для осмислення сучасних трансформацій. Попри значну кількість наукових напрацювань, недостатньо комплексно дослідженим залишається взаємозв'язок розвитку інформаційних систем і технологій із формуванням нових професійних компетентностей фахівців у сфері бухгалтерського обліку й аудиту.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є обґрунтування теоретичних і прикладних засад трансформації бухгалтерського обліку й аудиту в умовах розвитку інфор-

маційних систем і технологій на основі узагальнення сучасних наукових підходів, аналізу впливу цифрових інструментів на зміну змісту облікових і аудиторських процесів, а також визначення нових вимог до професійних компетентностей фахівців.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Спираючись на необхідність теоретичного аналізу та усвідомлення еволюційної логіки розвитку бухгалтерського обліку, доцільно звернутися безпосередньо до історії становлення його методів і форм. Розгляд етапів еволюції дозволяє не лише відтворити поступальний рух від найпростіших способів фіксації господарських фактів до сучасних автоматизованих систем, але й зрозуміти внутрішні закономірності, які обумовлюють нинішні трансформації облікової функції. Саме це створює основу для адекватного прогнозування майбутніх змін у професії бухгалтера.

На ранніх етапах розвитку суспільно-економічних відносин облік мав переважно ручний характер і обмежувався фіксацією найпростіших господарських операцій у паперових регістрах. Важливим кроком у його становленні стало впровадження подвійного запису, що заклало методологічну базу для системного відображення фінансово-господарської діяльності. Протягом тривалого часу ручні методи залишалися домінуючими, хоча поступово вдосконалювалися під впливом розвитку торгівлі, промисловості та банківської справи.

З індустріалізацією та розширенням масштабів господарської діяльності виникла потреба у підвищенні продуктивності облікових операцій. Це сприяло використанню механізованих систем — від обчислювальних машин до табуляторів, які дозволяли частково автоматизувати процеси підрахунку та складання звітності [16]. Цей період можна охарактеризувати як проміжний етап між традиційними ручними методами й появою електронних облікових систем.

Таблиця 1. Еволюція бухгалтерського обліку: від ручних методів до цифровізації

Етап розвитку	Характерні риси	Інструменти та технології	Роль бухгалтера	Основні виклики
Ручні методи	Фіксація господарських операцій у паперових регістрах; домінування подвійного запису	Паперові книги, журнали, рахівниці	Реєстратор фактів господарського життя; контроль документів	Велика трудомісткість, високий ризик помилок, обмежена швидкість
Автоматизація	Перехід від механізації до комп'ютеризованих систем; формування автоматизованого обліку	Механічні калькулятори, табулятори; згодом – ПК і спеціалізоване ПЗ	Виконавець облікових операцій; користувач програмного забезпечення	Залежність від техніки, потреба у стандартизації, обмежена аналітичність
Цифровізація	Інтеграція бухгалтерського обліку в інформаційні системи управління; трансформація функцій	ERP-системи, хмарні технології, AI/ML, RPA, BI-дашборди	Аналітик і бізнес-партнер; учасник стратегічного управління	Кібербезпека, якість даних, нові компетентності, етичні стандарти використання AI

Революційним зрушенням стала поява комп'ютеризованих систем у другій половині XX століття. Використання електронних обчислювальних машин та спеціалізованого програмного забезпечення дозволило значно підвищити точність, швидкість і масштабність облікових операцій [10]. Саме в цей час сформувалася концепція автоматизованого бухгалтерського обліку, що поступово витіснила паперові регістри та механічні обчислювальні засоби.

Таким чином, еволюція бухгалтерського обліку від ручних методів до автоматизації відображає послідовний розвиток його інструментарію під впливом соціально-економічних і технологічних змін. Ця історична спадщина створила підґрунтя для сучасного стану облікової практики, яка сьогодні базується на інформаційних системах та цифрових технологіях [4].

Логічним продовженням еволюції бухгалтерського обліку є характеристика сучасного стану його розвитку, що визначається широким використанням інформаційних систем. Якщо раніше автоматизація облікових операцій обмежувалася застосуванням комп'ютерних програм для виконання окремих завдань, то сьогодні вона охоплює практично всі аспекти облікової діяльності. Бухгалтерські інформаційні системи стали інтегрованою складовою корпоративних ERP-рішень, забезпечуючи комплексне управління фінансами, виробництвом, логістикою, персоналом та іншими функціями [18]. Це суттєво розширило можливості бухгалтерії, перетворивши її з підрозділу, орієнтованого на документування та звітність, на ключового учасника інформаційного циклу підприємства.

Сучасні інформаційні системи дозволяють автоматизувати широкий спектр операційних завдань: від обліку витрат і розрахунку заробітної плати до складання фінансової звітності та адміністрування податків [3]. Їхня функціональність передбачає не лише виконання облікових операцій, але й інтеграцію даних із різних джерел, їх перевірку на узгодженість, а також забезпечення відповідності регуляторним вимогам. Завдяки цьому бухгалтерський облік отримує нову якість — зростає його прозорість, достовірність та оперативність.

Особливої уваги заслуговує інтеграція бухгалтерських систем із суміжними бізнес-процесами. Сучасні ERP-платформи забезпечують наскрізний зв'язок між фінансами, закупівлями, продажами, виробництвом і управлінням персоналом. Це дозволяє не лише підвищувати

ефективність облікової функції, але й забезпечує доступ менеджменту до актуальної та достовірної інформації для прийняття стратегічних і оперативних рішень [2]. У результаті бухгалтерський облік перестає бути замкненою функцією і перетворюється на елемент інтегрованої системи управління підприємством.

Водночас сучасний етап розвитку бухгалтерських інформаційних систем супроводжується низкою викликів. Серед них — забезпечення високої якості даних, які збираються з багатьох джерел; уніфікація стандартів для коректного відображення господарських операцій; гарантії кібербезпеки та захисту комерційної інформації [7]. Додатково зростає потреба у фахівцях, які здатні поєднувати традиційні облікові знання з навичками роботи в інформаційних системах, володінням інструментами бізнес-аналітики та розумінням цифрових технологій.

Таким чином, сучасний стан бухгалтерського обліку визначається переходом від вузько автоматизованих функцій до комплексних інтегрованих інформаційних рішень. Це створює основу для подальшої трансформації облікової функції під впливом новітніх цифрових технологій, що поступово змінюють її зміст і стратегічне значення для бізнесу.

Визначений вище сучасний стан бухгалтерського обліку, що базується на використанні інтегрованих інформаційних систем, логічно підводить до аналізу наступного етапу його розвитку — зростаючої ролі цифрових технологій у трансформації облікової функції. Якщо автоматизація забезпечила швидкість та ефективність виконання операцій, то цифровізація відкриває якісно нові можливості для перетворення бухгалтерії з виконавчого підрозділу на стратегічного партнера бізнесу.

Одним із ключових напрямів цієї трансформації є застосування хмарних технологій, які дозволяють інтегрувати облікові дані у глобальні інформаційні екосистеми. Хмарні рішення забезпечують мобільність доступу, масштабованість і високу гнучкість у використанні ресурсів, що особливо актуально для компаній із розгалуженою структурою та міжнародною присутністю.

Не менш значущим є впровадження штучного інтелекту (AI), машинного навчання та технологій роботизованої автоматизації процесів (RPA). Вони дають змогу повністю усунути людське втручання у рутинні завдання: введення первинних документів, реконсиляцію рахунків, перевірку відповідності даних [1].

Натомість бухгалтери дедалі більше зосереджуються на аналітичних та контрольних функціях, таких як прогнозування грошових потоків, оцінка ризиків чи перевірка якості даних.

Важливу роль у трансформації облікової функції відіграють і ВІ-інструменти, що забезпечують розширені можливості аналізу та візуалізації даних. Використання інтерактивних дашбордів, драйвер-базованих моделей та прогнозовної аналітики дозволяє не лише констатувати минулі факти, але й моделювати майбутні сценарії розвитку бізнесу [9]. Таким чином, бухгалтерська інформація перетворюється з ретроспективної у прогностичну, набуваючи стратегічного значення.

Водночас цифровізація супроводжується певними викликами. Серед них — висока залежність від технологічної інфраструктури, потреба у безперервному підвищенні цифрових компетентностей бухгалтерів і аудиторів [13], ризики, пов'язані з кібербезпекою та захистом конфіденційної інформації [17]. Трансформація бухгалтерії потребує також перегляду регуляторних підходів, зокрема у сфері стандартів фінансової звітності та контролю якості даних.

Роль цифрових технологій у трансформації бухгалтерського обліку полягає не лише в автоматизації процесів, а й у зміні самої сутності облікової функції. Вона еволюціонує від технічної підтримки до стратегічного інструмента управління, що забезпечує інтеграцію фінансової та аналітичної інформації, підвищує прозорість бізнесу та сприяє його довгостроковій конкурентоспроможності.

Отже, цифрова трансформація бухгалтерського обліку змінює не лише технічні засоби обробки інформації, а й сам зміст професійної діяльності бухгалтера і аудитора. Автоматизація рутинних процедур, інтеграція облікових даних у корпоративні інформаційні системи, використання аналітичних платформ, хмарних сервісів і технологій штучного інтелекту поступово переорієнтують бухгалтерську професію з виконання переважно реєстраційно-контрольних функцій на участь у формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення управління підприємством. За таких умов бухгалтер уже не розглядається виключно як виконавець операційних завдань, а дедалі більше виступає як фахівець, здатний працювати з даними, оцінювати ризики, інтерпретувати результати та підтримувати процес прийняття управлінських рішень.

Саме тому закономірним продовженням аналізу тенденцій розвитку бухгалтерського обліку є звернення до питань професійних компетентностей, яких потребує сучасне цифрове середовище. Зміна технологічної основи обліку, розширення функціоналу інформаційних систем і посилення ролі аналітики зумовлюють формування нової моделі професійної підготовки бухгалтера і аудитора, у межах якої поряд із фаховими обліковими знаннями зростає значення цифрової грамотності, навичок роботи з інформаційними системами, аналітичного мислення та здатності адаптуватися до технологічних змін.

Застосування штучного інтелекту та сучасних аналітичних технологій докорінно змінює зміст роботи бухгалтера. Якщо раніше основним завданням було документування й дотримання формальних вимог звітності, то сьогодні на перший план виходить здатність працювати з великими масивами даних, використовувати алгоритми для прогнозування й моделювання, а також здійснювати моніторинг ризиків і контроль якості інформації. Таким чином, бухгалтер поступово перетворюється на аналітика й бізнес-партнера, що забезпечує додану вартість через інтерпретацію фінансової інформації та її використання у стратегічних цілях.

Проте залишаються фундаментальні аспекти професії, які не втрачають своєї актуальності навіть за умов цифровізації. Насамперед це володіння Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) та національними положеннями (П(С)БО), що забезпечують уніфікацію облікової практики та порівнянність даних. Важливими залишаються знання у сфері контролю та внутрішнього аудиту, оскільки саме вони гарантують достовірність та захищеність фінансової інформації. Компетенції в галузі оподаткування й регуляторних вимог дозволяють бухгалтерам забезпечувати відповідність діяльності підприємства законодавчим нормам. Нарешті, етичні принципи та професійна відповідальність продовжують виступати незмінним фундаментом професії, формуючи довіру суспільства й зацікавлених сторін до результатів бухгалтерської роботи.

Разом із тим, доповнення традиційних компетентностей новими навичками у сфері цифрових технологій є невідворотною вимогою сучасності. Якщо ядро професії забезпечує методологічну основу та відповідність регуляторним вимогам, то цифрові компетентності

формують здатність бухгалтера і аудитора працювати в умовах динамічного інформаційного середовища, що характеризується значним зростанням обсягів даних та їхньою різноманітністю. Саме вони дозволяють не лише ефективно інтегрувати облікову інформацію у ширші аналітичні системи, а й забезпечувати її використання для стратегічного управління підприємством. У цьому контексті дедалі більшого значення набуває розвиток так званих *data skills*, які міжнародні професійні організації, зокрема IFAC, визначають як "природне розширення" базових компетентностей бухгалтера і аудитора, оскільки вони органічно поєднують класичні знання у сфері обліку з новими цифровими підходами до обробки та аналізу інформації.

Насамперед ідеться про грамотність у сфері даних (*data literacy*), яка передбачає здатність правильно інтерпретувати, аналізувати та використовувати дані у професійній діяльності. Вона включає розуміння джерел формування інформації, її якісних характеристик та впливу на прийняття управлінських рішень [5]. Важливим складником цього є знання логіки бізнес-процесів, адже лише глибоке усвідомлення взаємозв'язків між операціями підприємства дозволяє забезпечити їх адекватне відображення у бухгалтерських системах і уникнути помилок при аналізі даних.

Необхідним є й базове володіння сучасними цифровими інструментами, що дають змогу працювати з даними на різних етапах їхнього життєвого циклу. Серед них особливе місце займають SQL, Power Query та DAX, які застосовуються для збору, трансформації й підготовки даних до подальшої аналітичної обробки [8]. Такі навички дозволяють бухгалтеру і аудитору не лише споживати готову інформацію, а й формувати власні запити, налаштовувати правила обробки даних і забезпечувати їх цілісність та актуальність. Це, у свою чергу, підвищує автономність бухгалтера і аудитора у роботі з інформаційними системами та скорочує залежність від ІТ-підрозділів.

Окремої уваги заслуговує розуміння принципів машинного навчання та генеративного штучного інтелекту. Хоча від бухгалтера і аудитора не вимагається глибока технічна експертиза, базові знання про можливості та обмеження цих технологій є необхідними для їх ефективного застосування у практиці обліку [11]. Машинне навчання може бути використане для прогнозування фінансових результатів, виявлення аномалій у даних чи автоматизації рутинних завдань, тоді як генеративний AI за-

безпечує швидку обробку текстової інформації, підготовку проектів документів чи аналітичних звітів [7]. Таким чином, ці технології розширюють аналітичний інструментарій бухгалтера і аудитора та підвищують їх ефективність.

Важливим напрямом цифрових компетентностей є робота з BI-платформами, такими як Power BI та Tableau, які забезпечують можливість інтерактивної візуалізації даних, створення інформаційних панелей (дашбордів) та їх адаптацію під потреби різних груп користувачів [6]. Оволодіння такими інструментами дозволяє бухгалтерам і аудиторам ефективно комунікувати аналітичні результати з менеджментом і трансформувати складні масиви даних у зрозумілі та наочні показники. Це підвищує якість управлінських рішень і сприяє зміцненню стратегічної ролі бухгалтера в організації [5].

Останнім, але не менш важливим аспектом є управління довідниками та метаданими, яке забезпечує якість, узгодженість та простежуваність інформації у бухгалтерських і аналітичних системах. Уміння працювати з метаданими дозволяє підтримувати єдині стандарти даних, уникати дублювання та помилок, а також забезпечувати прозорість інформаційних потоків. Це особливо важливо у великих організаціях із розгалуженою структурою, де якість даних безпосередньо впливає на достовірність фінансової звітності та аналітики.

Продовжуючи логіку розвитку компетентностей бухгалтера і аудитора нового покоління, слід зазначити, що цифрові навички самі по собі не можуть забезпечити повноцінну трансформацію професії без їх поєднання з аналітичними та комунікаційними здібностями. Якщо управління даними формує основу для якісного інформаційного забезпечення, то аналітичні та комунікаційні навички визначають здатність перетворювати масиви даних на корисні інсайти та доносити їх до користувачів у зрозумілій та практично орієнтованій формі. Саме цей синтез технічних та аналітично-комунікаційних умінь виводить бухгалтера і аудитора за межі виключно технічної ролі й підсилює їх позицію як стратегічного партнера в організації.

Ключовою передумовою ефективної роботи в умовах цифрової трансформації є критичне мислення у процесі аналізу фінансової інформації. Воно передбачає не лише перевірку достовірності даних, але й здатність ставити під сумнів їхню релевантність, виявляти причинно-

наслідкові зв'язки, розпізнавати приховані ризики й формулювати обґрунтовані висновки. Критичне мислення допомагає бухгалтерам і аудиторам уникати поверхневих оцінок і сприяє формуванню якісної аналітики, яка може слугувати основою для ухвалення управлінських рішень.

Не менш важливою є компетентність, пов'язана з модельним мисленням. Уміння будувати сценарні та драйвер-базовані моделі дозволяє бухгалтеру переходити від статичного аналізу до динамічного прогнозування. Це забезпечує можливість оцінювати різні варіанти розвитку подій, враховувати вплив ключових факторів (drivers) на фінансові результати та тестувати альтернативні стратегії розвитку бізнесу. Модельне мислення стає основою для інтеграції бухгалтерської інформації у систему стратегічного планування, дозволяючи організації більш гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища.

У сучасних умовах особливого значення набуває також фасилітація процесу прийняття управлінських рішень. Бухгалтер більше не виступає пасивним постачальником даних, а стає активним учасником дискусій, здатним спрямовувати обговорення, аргументовано відстоювати позиції, пропонувати альтернативи та допомагати менеджменту обирати оптимальні шляхи дій. Ця компетентність вимагає поєднання професійних знань із навичками комунікації, умінням переконувати та вести конструктивний діалог.

Нарешті, важливим складником професійного профілю є використання фінансового сторітелінгу та візуалізацій для комунікації результатів. Уміння перетворювати складні фінансові дані на зрозумілі історії, підкріплені графіками, інтерактивними дашбордами чи інфографікою, дозволяє ефективно передавати інформацію різним категоріям користувачів — від топменеджменту до зовнішніх інвесторів. Такий підхід не лише підвищує прозорість фінансової інформації, а й сприяє формуванню довіри та залученості стейкхолдерів.

Можна стверджувати, що аналітичні та комунікаційні навички дозволяють поєднати технічні можливості цифрових технологій із потребами управлінської практики, забезпечуючи не просто обробку даних, а їх осмислення та ефективну інтеграцію в управлінські процеси. Таким чином, бухгалтер виступає не лише як хранитель фінансової інформації, а й як активний учасник стратегічного розвитку організації.

Узгоджене поєднання аналітичних і комунікаційних умінь закономірно створює передумови для розвитку ще однієї групи компетентностей, що набувають дедалі більшого значення у сучасній бухгалтерській професії, — лідерських навичок та здатності до бізнес-партнерства. Якщо цифрові та аналітичні вміння дозволяють обробляти й інтерпретувати дані, а комунікаційні — ефективно доносити їх до користувачів, то лідерські компетентності формують здатність бухгалтера впливати на стратегічні та операційні процеси підприємства, забезпечуючи його безперервний розвиток. Це відображає еволюцію професійної ролі бухгалтера від технічного виконавця до активного учасника управлінських процесів і члена управлінської команди.

Насамперед важливою складовою стає вплив бухгалтера на прийняття операційних рішень. Завдяки володінню повним обсягом фінансової інформації, а також здатності інтегрувати її у бізнес-контекст, бухгалтер може аргументовано впливати на визначення оптимальних підходів до ціноутворення, управління витратами чи розподілу ресурсів [7]. Його участь у щоденних операційних дискусіях забезпечує більш зважене ухвалення рішень, оскільки вони ґрунтуються не лише на інтуїтивних міркуваннях менеджменту, а й на об'єктивному фінансово-аналітичному підґрунті [12].

Крім того, сучасний бухгалтер дедалі частіше залучається до управління організаційними змінами та ризиками у фінансовій сфері. В умовах цифрової трансформації та зростання невизначеності ринкового середовища особливої ваги набувають компетентності у сфері оцінки та мінімізації ризиків, а також здатність до адаптації облікових систем під нові регуляторні й технологічні вимоги [15]. Бухгалтер бере участь у формуванні політик ризик-менеджменту, впровадженні механізмів внутрішнього контролю й у забезпеченні стійкості фінансової функції до зовнішніх викликів [7].

Не менш значущою є кросфункціональна взаємодія бухгалтера з іншими підрозділами підприємства. Сучасний облік дедалі рідше існує як ізольована сфера, натомість він стає інтеграційною платформою, що поєднує фінансові та нефінансові дані [12]. Це вимагає від бухгалтера активної співпраці з відділами маркетингу, логістики, виробництва, HR чи IT, оскільки саме в тісній міжфункціональній взаємодії формується цілісне бачення діяльності організації. Така кооперація підвищує ефек-

Таблиця 2. Компетентності "нового бухгалтера"

Блок компетентностей	Зміст	Значення для професії
Традиційне ядро	- Володіння МСФЗ та П(С)БО - Знання у сфері контролю та внутрішнього аудиту - Компетенції з оподаткування та регуляторних вимог - Дотримання етичних принципів і професійної відповідальності	Забезпечує фундамент професії, уніфікацію практики, відповідність законодавчим вимогам та довіру до результатів роботи бухгалтера
Дані та цифрові навички	- Data literacy та розуміння бізнес-процесів - Базові інструменти SQL, Power Query, DAX - Розуміння ML і генеративного AI як інструментів обліку - Робота з BI-платформами (Power BI, Tableau) - Управління довідниками та метаданими	Формують здатність працювати з великими масивами даних, підвищують якість та узгодженість інформації, забезпечують інтеграцію обліку у цифрове середовище
Аналітика й комунікація	- Критичне мислення - Модельне мислення (сценарії й драйвер-базовані моделі) - Фасилітація процесу прийняття рішень - Фінансовий сторітелінг і візуалізації	Дозволяють трансформувати дані в інсайти, забезпечувати зрозумілу комунікацію з менеджментом та стейкхолдерами, підсилюють аналітичну складову професії
Лідерство та бізнес-партнерство	- Вплив на операційні рішення - Управління організаційними змінами та ризиками - Кросфункціональна взаємодія з іншими підрозділами - Формування стратегічної ролі бухгалтера (ACCA, ICAEW)	Перетворюють бухгалтера на активного учасника управлінської команди, розширюють його роль до стратегічного партнера бізнесу
Міжнародні орієнтири	- Рекомендації IFAC щодо інтеграції цифрових і data-компетентностей - Позиції ACCA та ICAEW щодо стратегічної ролі бухгалтера - Програми підвищення кваліфікації (цифрові фінанси, ESG, ризики, AI)	Формують глобальну рамку розвитку професії, визначають стандарти компетентностей та підтримують адаптацію бухгалтера до вимог цифрової економіки

тивність управлінських процесів і зміцнює стратегічні позиції компанії [7].

Завершальним, але не менш важливим аспектом є формування стратегічної ролі бухгалтера, що відзначається у позиціях провідних міжнародних професійних організацій, зокрема ACCA та ICAEW. Вони підкреслюють, що сучасний бухгалтер має виходити за межі традиційного функціоналу, стаючи стратегічним партнером бізнесу, який здатний забезпечувати керівництво не лише фінансовою інформацією, а й комплексними інсайтами для прийняття довгострокових рішень [5]. Це означає інтеграцію бухгалтера у процес розробки корпоративної стратегії, оцінку інвестиційних проєктів, визначення напрямів інноваційного розвитку та формування політики сталого зростання підприємства [12].

Таким чином, лідерські компетентності та здатність до бізнес-партнерства перетворюють бухгалтера на ключового учасника управлінської команди, який не лише забезпечує контроль і звітність, але й активно впливає на стратегічний курс організації. У сукупності з цифровими, аналітичними та комунікаційними навичками ці компетентності формують нову професійну ідентичність бухгалтера, зорієнтовану на створення довгострокової цінності для бізнесу та його стейкхолдерів.

Нижче пропонуємо узагальнену зведену таблицю компетентностей "нового бухгалтера", що поєднує традиційні та нові навички, систематизовані за ключовими блоками.

Узагальнення ключових аспектів розвитку компетентностей фахівця нового покоління у сфері бухгалтерського обліку й аудиту законо-

мірно зумовлює звернення до міжнародних підходів, які визначають стратегічні орієнтири розвитку професії у глобальному середовищі. Якщо на національному рівні трансформаційні процеси переважно пов'язані з адаптацією до регуляторних вимог і впровадженням технологічних інновацій у практику діяльності, то міжнародні професійні організації формують довгострокове бачення професії та встановлюють базові стандарти розвитку компетентностей. Саме ці інституції задають рамкові орієнтири, на які спираються освітні програми, роботодавці та професійні об'єднання у процесі підготовки фахівців до викликів цифрової економіки. Водночас міжнародні організації не лише визначають зміст компетентнісних вимог, а й забезпечують інституційну основу для їх реалізації, стимулюючи безперервний професійний розвиток і розширення навичок відповідно до сучасних економічних і технологічних змін.

Важливу роль у цьому контексті відіграють рекомендації Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC), що наголошують на необхідності інтеграції цифрових і data-компетентностей у базові професійні навички бухгалтера. IFAC розглядає роботу з даними як природне продовження традиційних знань у сфері обліку, вважаючи, що сучасний бухгалтер має не лише вміти вести облік і формувати звітність, а й забезпечувати якість, узгодженість та аналітичну цінність даних. Цифрова грамотність, розуміння логіки бізнес-процесів, здатність працювати з аналітичними платформами та володіння принципами управління даними визначаються як ключові складові компетентнісної моделі, орієнтованої на майбутнє [14].

Не менш вагомими є погляди Асоціації присяжних сертифікованих бухгалтерів (ACCA) та Інституту присяжних бухгалтерів Англії та Уельсу (ICAEW), які акцентують увагу на зростанні стратегічної ролі бухгалтера. У їхніх аналітичних звітах підкреслюється, що професія поступово виходить за межі традиційного обліку і трансформується у функцію стратегічного партнерства [5]. Зокрема, бухгалтер розглядається як бізнес-партнер, здатний поєднувати фінансові та нефінансові дані, брати участь у розробці корпоративної стратегії, формуванні ESG-звітності та оцінюванні інноваційних проєктів [12]. Це відображає зміщення акцентів з вузькотехнічної діяльності на участь у процесах управління, стратегічного планування та комунікації зі стейкхолдерами.

Практичним підтвердженням таких підходів є програми підвищення кваліфікації, що реалізуються міжнародними професійними об'єднаннями та консалтинговими компаніями. Вони охоплюють тематику управління даними, використання ВІ-платформ, основи штучного інтелекту, управління ризиками, комунікаційні та лідерські навички. Наприклад, ACCA активно впроваджує курси з цифрових фінансів і data-аналітики, ICAEW розробляє тренінги з ESG-звітності та сталого розвитку, а IFAC підтримує глобальні ініціативи щодо інтеграції цифрових компетентностей у програми професійної підготовки. Такі практики дозволяють забезпечити відповідність підготовки бухгалтерів реальним потребам бізнесу і сприяють формуванню єдиного міжнародного підходу до професії.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У результаті дослідження встановлено, що цифрова трансформація бухгалтерського обліку й аудиту супроводжується зміною змісту професійної діяльності, розширенням функціональних можливостей інформаційних систем і посиленням ролі аналітичної складової в обробці та використанні обліково-аудиторської інформації. Це зумовлює необхідність поєднання фундаментальних знань у сфері обліку, аудиту, оподаткування, контролю та професійної етики з цифровими, аналітичними, комунікаційними й управлінськими компетентностями.

Обґрунтовано, що сучасний фахівець у сфері бухгалтерського обліку й аудиту повинен володіти не лише традиційним професійним інструментарієм, а й навичками роботи з інформаційними системами, аналітичними платформами, цифровими даними та автоматизованими рішеннями. За таких умов відбувається поступовий перехід від переважно технічного виконання облікових і кон-

трольних процедур до аналітичної, консультативної та стратегічно орієнтованої діяльності.

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з дослідженням впливу штучного інтелекту, цифрового аудиту, аналітики даних та інтегрованих інформаційних систем на трансформацію професійних функцій фахівців, а також із розробленням підходів до оновлення освітніх програм і моделей професійної підготовки у сфері бухгалтерського обліку й аудиту відповідно до вимог цифрової економіки.

Література:

1. Ляхович Г. І., Вакун О. В. Використання штучного інтелекту для підвищення ефективності системи управлінського обліку. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу. 2023. Вип. 3. С. 28—33.
2. Маначинська Ю. А., Мельниченко Г. Бухгалтерський облік в умовах штучного інтелекту (ШІ). Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2021. Вип. 3. С. 123—139.
3. Правдюк Н. А., Правдюк М. В. Штучний інтелект як каталізатор трансформаційних процесів у бухгалтерському обліку. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2024. № 1. С. 69—83.
4. Шаповалова А., Кузьменко О., Прокопова О. Роль штучного інтелекту в оптимізації оподаткування та звітності в малому бізнесі. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 62. С. 540—548.
5. ACCA. Future Ready: Accountancy careers in the 2020s. London: Association of Chartered Certified Accountants, 2020. 52 p.
6. Deloitte. Analytics and AI in Finance: The Next Frontier. London: Deloitte, 2020. 28 p.
7. Deloitte. Finance 2025: Digital transformation in finance. London: Deloitte, 2020. 34 p.
8. Gartner. Top Skills for the Digital Finance Function. Stamford, CT: Gartner, 2021. 18 p.
9. Gartner. Top Trends in Data and Analytics. Stamford, CT: Gartner, 2021. 25 p.
10. Granlund M. Extending AIS research to management accounting and control issues: A research note. International Journal of Accounting Information Systems. 2011. Vol. 12, No. 1. P. 3—19.
11. ICAEW. Artificial Intelligence and the Future of Accountancy. London: Institute of Chartered Accountants in England and Wales, 2019. 36 p.
12. ICAEW. The Finance Function of the Future. London: Institute of Chartered Accountants in England and Wales, 2019. 28 p.
13. IFAC. Future-Ready Accountancy Profession: Preparing for 2030. New York: International Federation of Accountants, 2018. 40 p.

14. IFAC. The Accountancy Profession and the Digital Age. New York: International Federation of Accountants, 2019. 34 p.

15. IFAC. The Role of Accountants in Business Recovery and Resilience. New York: International Federation of Accountants, 2021. 30 p.

16. Previts G., Merino B. A History of Accountancy in the United States. Columbus, OH: Ohio State University Press, 1998. 704 p.

17. PwC. Trust in the age of digital transformation. London: PricewaterhouseCoopers, 2020. 30 p.

18. Scapens R. W., Jazayeri M. ERP systems and management accounting change: opportunities or impacts? European Accounting Review. 2003. Vol. 12, No. 1. P. 201—233.

References:

1. Liakhovych, H.I. and Vakun, O.V. (2023), "Use of artificial intelligence to improve the efficiency of the management accounting system", Problemy teorii ta metodolohii bukh-halterskoho obliku, kontroliu ta analizu, vol. 3, pp. 28—33.

2. Manachynska, Yu.A. and Melnychenko, H. (2021), "Accounting under conditions of artificial intelligence (AI)", Visnyk Chernivetskoho tor-hovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky, vol. 3, pp. 123—139.

3. Pravdiuk, N.L. and Pravdiuk, M.V. (2024), "Artificial intelligence as a catalyst for transformational processes in accounting", Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky, vol. 1, pp. 69—83.

4. Shapovalova, A. Kuzmenko, O. and Prokopova, O. (2024), "The role of artificial intelligence in optimizing taxation and reporting in small business", Ekonomika ta suspilstvo, vol. 62, pp. 540—548.

5. ACCA (2020), "Future Ready: Accountancy careers in the 2020s", Association of Chartered Certified Accountants, London, UK.

6. Deloitte (2020), "Analytics and AI in Finance: The Next Frontier", Deloitte, London, UK.

7. Deloitte (2020), "Finance 2025: Digital transformation in finance", Deloitte, London, UK.

8. Gartner (2021), "Top Skills for the Digital Finance Function", Gartner, Stamford, CT, USA.

9. Gartner (2021), "Top Trends in Data and Analytics", Gartner, Stamford, CT, USA.

10. Granlund, M. (2011), "Extending AIS research to management accounting and control issues: A research note", International Journal of Accounting Information Systems, vol. 12, no. 1, pp. 3—19.

11. ICAEW (2019), "Artificial Intelligence and the Future of Accountancy", Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London, UK.

12. ICAEW (2019), "The Finance Function of the Future", Institute of Chartered Accountants in England and Wales, London, UK.

13. IFAC (2018), "Future-Ready Accountancy Profession: Preparing for 2030", International Federation of Accountants, New York, NY, USA.

14. IFAC (2019), "The Accountancy Profession and the Digital Age", International Federation of Accountants, New York, NY, USA.

15. IFAC (2021), "The Role of Accountants in Business Recovery and Resilience", International Federation of Accountants, New York, NY, USA.

16. Previts, G. and Merino, B. (1998), A History of Accountancy in the United States, Ohio State University Press, Columbus, OH, USA.

17. PwC (2020), "Trust in the age of digital transformation", PricewaterhouseCoopers, London, UK.

18. Scapens, R.W. and Jazayeri, M. (2003), "ERP systems and management accounting change: opportunities or impacts?", European Accounting Review, vol. 12, no. 1, pp. 201—233.

Отримано редакцією журналу / Received: 20.04.26

Процецензовано / Revised: 30.04.26

Дата публікації / Published: 12.05.26

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663